

Шанскова Т. І., А. П. Шевчук // Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанскова – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2021. – С. 19 – 23.

А. П. Шевчук,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
та культури фахової мови **Шанскова Т. І.**
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Формування мотивації до навчання в учнів Нової української школи

Мотивація навчальної діяльності в педагогіці завжди була і є одним із найважливіших компонентів навчання, адже щоб досягнути успіху в певній діяльності, необхідні не тільки знання та здібності, а й прагнення самостверджуватися та досягати високих результатів. На сьогоднішній день сучасна освіта вимагає від особистості самостійно підвищувати свій професійний та культурний рівень, формувати здатність до самовдосконалення, саморозвитку й, найголовніше, – вміння ефективно та неперервно навчатися. Однак це неможливо, якщо з молодшого шкільного віку не прищеплене бажання вчитися та насолоджуватися процесом навчання. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності школярів розглядається як одна з вагомих проблем сьогодення, адже мотиваційний компонент є обов'язковою умовою ефективного освітнього процесу. Проблеми формування мотивації на теоретичному рівні досліджували в своїх

роботах такі психологи й дидакти, як Б. Баєв, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтєв, І. Підласий, С. Рубінштейн та ін.

Мета статті полягає в характеристиці процесу формування позитивних мотивів до навчання в молодших школярів та висвітленні ефективних шляхів удосконалення цього процесу.

Мотивація – це сукупність спонукальних чинників, що визначають активність особистості, систему її мотивів, потреб, інтересів, спрямованих на отримання, перетворення і збереження нового досвіду в процесі навчальної діяльності [1, с. 154]. Від рівня мотивації залежить успішність учня, наскільки міцними будуть його знання та бажання навчатися протягом усього життя. За результатами сучасного дослідження ефективність діяльності людини лише на 20 % залежить від її інтелектуальних здібностей, а на 70 – 80 % – від мотивації.

Насправді мотивами навчання часто є бажання виділитися серед ровесників, бути кращим та успішнішим, страх перед негативною оцінкою та можливими наслідками через відмову від потреби навчання. По відношенню до діяльності виділяють зовнішню та внутрішню мотивацію. При зовнішніх стимулах заохочення дитини до навчання відбувається завдяки чинникам, які впливають на дитину ззовні. Це вплив батьків, учителів, товаришів, загалом людей, які займають значне місце в житті школяра. Як правило, такі учні мало зацікавлені в навчальному процесі, їхня участь зумовлена необхідністю одержати визнання, похвалу або уникнути покарання. При внутрішній мотивації учень докладает певні зусилля для того, щоб досягти тієї мети, яку він сам поставив перед собою, навчається, не звертаючи увагу на зовнішні чинники, а орієнтуючись на внутрішніх стимулах. Зазвичай для таких дітей оцінка не має великого значення, вони працюють завдяки внутрішньому інтересу, бажанню дізнатись нове, використовувати набуті знання та бути успішним.

Головна мета школи – навчити дитину вчитися, сформувати любов та інтерес до учбової діяльності. Завдяки цим здобуткам формується вміння до

самоосвіти та саморозвитку вже в середній школі та підлітковому віці. Переступаючи поріг школи, у дітей виникає потреба зайняти нове положення серед оточуючих, а саме положення школяра і прагнення виконувати пов'язану з цим положенням серйозну, суспільно значиму діяльність.

Разом із тим в учнів наявний і певний рівень розвитку пізнавальних інтересів. Перший час ці мотиви забезпечують сумлінне, відповідальне ставлення учнів до навчання в школі. У 1 і 2 класах таке ставлення не змінюється, а навіть посилюється й розвивається, адже дітям ще цікаво ходити до школи, отримувати знання та дізнаватися нове і загалом бути учнем. Однак поступово це позитивне ставлення молодших школярів до навчання починає втрачатися. Саме у 3 класі старанність у багатьох дітей зменшується, авторитет учителя помітно падає, відбувається згасання початкового інтересу до навчання, і, як наслідок, деякі учні змінюють своє ставлення до позиції школяра. Основною причиною зазначених змін є насамперед те, що до початку 3 – 4 класів їх потреба в позиції школяра є вже задоволеною і поступово втрачає для них свою емоційну привабливість. Поступово у школярів виникає власна сфера життя, на перше місце вони ставлять думку товаришів, незважаючи на ставлення вчителя. Навчання, яке має характер обов'язку, стає для школярів не цікавим та одноманітним.

За результатами досліджень виділяють основні фактори, що впливають на розвиток позитивної мотивації [3]:

- 1) відсутність бажання та уміння долати труднощі, які виникають в процесі навчання;
- 2) страх перед школою, що з'явився в результаті неправильного виховання дитини в сім'ї;
- 3) сформовані недоречні уявлення про легкість учіння в школі, що не відповідають дійсності та при появі перших труднощів призводять до різкого небажання вчитися;
- 4) неправильний підбір учителем навчального матеріалу. Як наслідок, виникає недовантаження чи перевантаження школярів;

- 5) невміння вчителя будувати правильні стосунки з учнями;
- 6) низький рівень научуваності дітей;
- 7) несформованість прийомів самостійної роботи в учня;
- 9) умови проживання та матеріальне забезпечення в сім'ї;

10) неадекватна самооцінка. Молодші школярі, які мають завищену самооцінку, намагаються виконати непосильні їм завдання, зазнаючи невдачу, знову обирають завдання з групи важких. А учні з адекватною самооцінкою, навпаки, обирають завдання, які відповідають рівню їхніх можливостей;

- 11) негативні приклади товаришів, що мають вплив на дитину.

Для формування позитивної мотивації до навчання слід використовувати різні методи, засоби та прийоми стимулювання, такі, як:

1. Використання в навчальній діяльності різноманітних інноваційних технологій.
2. Підтримання позитивного емоційного настрою.
3. Дослідження мотиваційної сфери учнів, робота щодо її корекції.
4. Створення на уроках ситуації успіху.
5. Формувати навички самоаналізу, оцінювання власних результатів.
6. Спільне визначення навчальної мети та завдань на уроці.
7. Не карати дитину за неправильне вирішення того чи іншого завдання, намагатися дійти спільного рішення для розв'язання проблем.
8. Відповідність навчальних завдань віковим особливостям учня.
9. Надавати дитині можливість самостійно обирати завдання, не обмежувати при цьому її свободу.
10. Підбирати навчальні завдання, які містять елементи новизни.
11. Практичне спрямування знань та можливість їх застосування в повсякденному житті.

Мотиваційна сфера характеризується індивідуальністю, у процесі її формування слід орієнтуватися не лише на молодшого школяра, а й і на різноманітність ставлення дітей до навчання, що визначаються на певному етапі

цього процесу. Стимули до навчання вивчають за допомогою різноманітних анкетувань, інтерв'ю, методик, за результатами яких можна визначити, який рівень мотивації в дітей: високий, середній чи низький. Для того, щоб визначити стан мотивації до навчання в учнів НУШ, було проведено "Анкетування для оцінювання рівня шкільної мотивації (за Н. Г. Лускановою)" з учнями 4 класу. У методиці взяли участь 13 учнів.

За результатами дослідження 38 % учнів мають низьку шкільну мотивацію. Ці діти відвідують школу без бажання, можуть без поважної причини пропустити заняття. На уроках часто займаються сторонніми справами, заважають учителям. Для них характерні серйозні труднощі в навчальній діяльності, їхня адаптація до школи є нестійкою.

24 % учнів мають позитивне ставлення до школи, але інтерес до школи виникає лише завдяки позаурочній діяльності. Такі діти досить добре почуваються в школі, однак відвідують її переважно заради спілкування з друзями та вчителями. Їм подобається почуватися учнями та мати гарне шкільне приладдя. Пізнавальні мотиви в таких дітей сформовані меншою мірою, тому рівень зацікавленості в навчальному процесі недостатній.

38 % учнів мають гарну шкільну мотивацію. Такі показники є характерними для більшості учнів початкових класів, які без проблем можуть упоратися з навчальною діяльністю. Подібний рівень мотивації є середньою нормою.

Учні, які мають негативне ставлення до навчання, не виявилось, так як і ніхто з дітей не має високого рівня шкільної мотивації та навчальної активності. У цілому діти мають позитивне ставлення до школи, але їх мотивація ще є не стабільною. Учитель має внести корективи та підвищити рівень стимулів до навчальної діяльності. Особливу увагу слід приділяти тим дітям, які мають низький рівень зацікавленості в навчанні, та використовувати різноманітні прийоми й методи, щоб покращити її. Та головне – зацікавити школярів не тільки позаурочною діяльністю, а самим процесом навчання.

Для вирішення даного питання було запропоновано такі методи вирішення: підтримувати хороший емоційний стан у класі; підбирати індивідуальний підхід до кожної дитини; не реагувати суворо на невдачі дітей, підтримувати їх та допомагати їм, застосовувати диференційовані завдання з елементами новизни; використовувати нестандартні уроки: "урок-подорож", "урок-квест", "урок-тренінг", "урок-змагання" для того, щоб учнів більше цікавив сам процес учіння, а не позаурочна діяльність; підтримувати рівноправні стосунки між усіма учнями; максимально використовувати на уроках різноманітні засоби та методи навчання, інтерактивні технології, наочність, ігрову діяльність.

Таким чином, мотивація – це прагнення до дії, процес, який є невід’ємною частиною не тільки навчання, а й кожної діяльності. Обов’язок школи не лише надати учням знання, а сформувати особистість, яка здатна самостійно виробляти свою життєву позицію та йти до успіху. Виділяють позитивні та негативні фактори, які впливають не лише на розвиток бажання вчитися, але й на самого учня. Педагог має теоретично володіти методами, засобами та прийомами для формування позитивних мотивів і практично застосовувати їх у своїй педагогічній діяльності, своїми діями сформувати таку мотивацію, щоб у майбутньому в учнів ніколи не зникло бажання отримувати нові знання та досягати поставлених цілей, адже мотивація є шляхом до успіху.

Список використаної літератури

1. Гладиш Т. Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць. 2012. № 6. С.155.
2. Дзюбко Л., Гриценко Л. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Психолінгвістика*. 2009. Вип. 4. С. 33–43.
3. Роджерс К. Поради педагогам : рекомендації щодо формування мотивації до навчання. *Сторінка психолога*. 2019. С. 3